

بخش اول

کلیات روش تدریس

آموزش قرآن در جست و جوی چیست؟

در آموزش و پرورش، درس آموزش قرآن در صدد است به تدریج دانش آموزان به مهارت‌های پایه و اصلی در استفاده از قرآن کریم دست یابند. این مهارت‌ها عبارت است از:

۱- توانایی خواندن قرآن کریم

۲- توانایی درک معنای عبارات و آیات قرآن کریم

۳- آشنایی با روش‌ها و مراتب ساده و اولیه تدبر در قرآن کریم

این سه مهارت باید به انس با قرآن کریم منجر شود و ضروری‌ترین بخش انس با قرآن یعنی خواندن روزانه بخشی از آیات قرآن کریم به نحوی که سه مهارت اصلی یاد شده در حد قابل قبول در آن رعایت شود.

بدیهی است که این سه مهارت اصلی و انس با قرآن کریم مانند اسکلت و ارکان اصلی یک بنا است. هر چند برپایی و ایستادگی یک بنا بر اسکلت و ارکان اصلی استوار است اما تا این اسکلت با سایر اجزای ضروری یک ساختمان تکمیل و پوشانده نشود، آن ساختمان برای سکونت و زندگی قابلیت لازم را ندارد.

از این رو در آموزش قرآن متناسب با هر پایه تحصیلی اموری مانند شنیدن قرائت زیبای قرآن کریم و علاقه‌مندی به خواندن قرآن به صورت زیبا و آهنگین، آشنایی با مفهوم و مضمون پیام‌های قرآنی و ارتباط آنها با زندگی ما، حفظ برخی از سوره‌ها، آیات و پیام‌های زیبای قرآن کریم، آشنایی با برخی از داستان‌های قرآنی، انجام فعالیت‌های جذاب و متنوع که زمینه‌ساز تقویت علاقه به قرآن کریم و یادگیری آن است، خواندن روزانه و مستمر قرآن و برخی امور دیگر، همه با هم بنای محکم و زیبای آموزش قرآن را می‌سازند.

در آموزش قرآن پایه اول چه گذشته است؟

دانش آموزان در پایه اول ابتدایی با قرائت زیبا و جمع‌خوانی هفت سوره کوتاه قرآن کریم و اشعاری درباره مضمون این سوره‌ها، با مفهوم و کاربرد حدود ده پیام ساده قرآنی، چند داستان کوتاه از قرآن کریم یا درباره قرآن و برخی فعالیت‌های متنوع و جذاب یادگیری قرآن کریم آشنا شده‌اند و نیز آموخته‌اند که برخی کلمات و عبارات ساده قرآنی را به صورت آرام و شمرده و یا حداقل بخش‌بخش بخوانند.

از دانش آموزان در آغاز پایه دوم ابتدایی چه انتظاری داریم؟

در صورتی که آموزگار پایه اول مطابق برنامه ارائه شده به آموزش قرآن پرداخته باشد، هر دانش‌آموزی که از استعداد و زمینه لازم برای دستیابی به حداقل اهداف مورد نظر در دروس فارسی، ریاضی و علوم برخوردار است، بدون استثناء به اهداف مورد نظر در درس قرآن نیز دست یافته است. اما اگر به هر دلیلی آموزگار پایه اول، درس قرآن را مطابق برنامه ارائه شده، تدریس نکرده باشد، برنامه آموزش قرآن پایه دوم به نحوی پیش‌بینی و تدوین شده است که به تدریج مهارت‌های مورد نظر برای دانش‌آموزان حاصل شود؛ فقط آموزگار پایه دوم باید نسبت به استفاده آموزگار پایه اول از لوحه‌های آموزش روخوانی قرآن و شیوه صحیح تدریس آنها مطمئن شود. اگر این کار به خوبی انجام شده باشد کار اصلی و مهم آموزش قرآن اتفاق افتاده است و در غیر این صورت آموزگار پایه دوم با آشنایی و تسلط کافی در چگونگی استفاده از لوحه‌های آموزش روخوانی و روش صحیح تدریس آنها – که در قسمت‌های بعدی این کتاب ارائه خواهد شد – با دقت و جدیت کافی در چند هفته اول سال تحصیلی، عقب‌افتادگی کلیه دانش‌آموزان را جبران می‌کند. این قسمت از آموزش قرآن مانند کسب مهارت دانش‌آموزان نسبت به چهار عمل اصلی در درس ریاضی است. حتی یک دانش‌آموز نیز نباید وجود داشته باشد مگر آن که روش خواندن کلمات و عبارات قرآنی کتاب درسی را حداقل به صورت بخش‌بخش در همان چند

هفته آغاز سال تحصیلی بیاموزد.

در این صورت است که خشت اول مهارت خواندن قرآن، درست گذاشته شده است و ان شاء الله با انجام مراحل بعدی آموزش، به تدریج بخش مربوط به اولین مهارت پایه در آموزش قرآن یعنی مهارت خواندن قرآن کریم، مستقیم و مستحکم بالا می‌رود و سایر مهارت‌های موردنظر نیز به تدریج کسب می‌شود.

اهداف آموزش قرآن در پایه دوم ابتدایی

- ۱- به شنیدن قرائت زیبای سوره‌های کتاب علاقه نشان می‌دهد.
- ۲- دوست دارد کتاب قرآن خود را پاکیزه نگه دارد و به آن احترام بگذارد.
- ۳- با بعضی از آداب خواندن قرآن مانند پاکی و پاکیزگی آشنا می‌شود.
- ۴- برخی از نشانه‌ها و نمادهای رسم الخط قرآن را می‌شناسد.
- ۵- عبارات قرآنی هر درس را به صورت ساده و شمرده می‌خواند.
- ۶- سوره‌های کتاب را (از طریق استماع نوار و نشان دادن خط کتاب) ساده یا آهنگین می‌خواند.
- ۷- با مفاهیم ساده برخی از پیام‌های قرآنی کتاب آشنا می‌شود.
- ۸- می‌تواند مفهوم پیام‌های قرآنی کتاب را به زبان کودکان بیان کند.
- ۹- سوره‌های حمد، توحید، ناس و عصر را از حفظ می‌خواند.
- ۱۰- با داستان‌های قرآنی کتاب آشنا می‌شود.
- ۱۱- معنای برخی از کلمات ساده پیام‌های قرآنی کتاب را می‌داند.

اهداف تکمیلی با توجه به همسوسازی برنامه آموزش قرآن با برنامه درسی ملی

- ۱- تقویت قدرت تخیل، تفکر و تعقل
- ۲- تقویت ایمان و باور به خدای یگانه و سایر اعتقادات دینی
- ۳- آشنایی با برخی از آموزه‌های دینی و پدیده‌های طبیعی به عنوان نشانه‌ها و نعمت‌های الهی
- ۴- تلاش در انجام برخی آداب پسندیده و اسلامی

ساختار و محتوای کلی کتاب آموزش قرآن پایه دوم ابتدایی

کتاب آموزش قرآن در این پایه دارای ۱۴ درس و سه «یادآوری» است. هر درس از قسمت‌های زیر تشکیل شده است.

- ۱- یکی از سوره‌های کوتاه جزء سی‌ام
- ۲- کلمات و عبارات قرآنی
- ۳- پیام یا یک داستان قرآنی
- ۴- انس با قرآن در خانه
- ۵- قرآن در تابستان

تبصره: قواعد روخوانی یا نمادهای خاص خط قرآن که عموماً در قالب سوره‌ها و عبارات قرآنی آموزش داده شده است.

تعریف، اهداف و روش کلی تدریس بخش‌های مختلف یک درس

سوره‌های کوتاه

تعریف : سوره‌های حمد، ناس، فلق، توحید، نصر، کوثر، عصر، فیل، ماعون، کافرون، انشراح، قدر و تین به ترتیب در دروس دوم تا چهاردهم کتاب آمده است.

اهداف

- ۱- آشنایی اولیه با تعدادی از سوره‌های کوتاه
- ۲- کسب توانایی روخوانی آیات سوره‌ها
- ۳- علاقه به شنیدن و خواندن زیبا و آهنگین سوره‌های کوتاه قرآن
- ۴- توانایی خواندن نمادهای خاص خط قرآن به کار رفته در هر یک از سوره‌ها
- ۵- تقویت علاقه به یادگیری و خواندن روزانه قرآن کریم

روش کلی تدریس

- ۱- قراردادن لوحه سوره مقابل دید دانش‌آموزان
- ۲- آموزش روخوانی آیات سوره، با اشاره معلم به بخش‌های کلمات و عبارات و خواندن دسته‌جمعی دانش‌آموزان به صورت بخش‌بخش از روی لوحه

تذکر: اشاره صحیح معلم به بخش‌های کلمات و خواندن بخش‌بخش دانش‌آموزان، مهم‌ترین گام در آموزش روخوانی است. این روش به تفصیل پس از همین بخش از کتاب توضیح داده شده است.

- ۳- آموزش قاعده (نماد جدید خط قرآن)؛ معلم می‌تواند نماد جدید را قبل از آموزش روخوانی سوره یا هنگامی که به همان نماد می‌رسد، تدریس کند. چگونگی تدریس هر یک از این نمادها در بخش دوم همین کتاب در درس مربوط بیان شده است.

۴- اشاره معلم به بخش‌های کلمات از روی لوحه و خواندن دانش‌آموزان داوطلب به صورت انفرادی

- ۵- پخش قرائت زیبا و آهنگین سوره؛ هنگام پخش قرائت، معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد که کتاب خود را باز کنند و هنگام شنیدن آیات از روی کتاب خط ببرند. هر آیه یا سطر سه بار پخش می‌شود؛ دانش‌آموزان بار اول خوب به آیه گوش می‌دهند، بار دوم با آرامی همراه آن زمزمه می‌کنند و بار سوم همراه آن بلند می‌خوانند. معلم قبل از پخش قرائت، روش صحیح انجام این فعالیت و چگونگی مشارکت دانش‌آموزان را برای آنها توضیح می‌دهد؛ سپس قرائت سوره را پخش کرده و بر روند کار و مشارکت صحیح و فعال دانش‌آموزان نظارت می‌کند. همچنین در صورت نیاز، به دانش‌آموزان تذکر می‌دهد.

تذکر: چنانچه دانش‌آموزانی، در مراحل آموزش قرائت سوره، صحیح خواندن کلمات و... دقت و مشارکت نداشته باشند، معلم برای انجام هر چه بهتر این امر، به آنها تذکر می‌دهد.

- ۶- خواندن انفرادی برای کلاس؛ پس از تمرین قرائت سوره، معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد که به صورت انفرادی هر کدام یک آیه یا یک سطر از سوره را از روی کتاب خود بخواند. ضمن آن که معلم، دانش‌آموزان را تشویق می‌کند که در صورت تمایل و توانایی، آیات را حتی الامکان شبیه نوار بخوانند؛ اما خواندن آیات سوره، حتی به صورت بخش‌بخش و تمرین روخوانی، حداقل در چند درس اول، نیز می‌تواند قابل قبول باشد.

تذکر مهم: همیشه آموزش روخوانی سوره و تمرین روخوانی، قبل از پخش قرائت و تمرین زیباخوانی انجام می‌شود.

کلمات و عبارات قرآنی

تعریف : تعدادی از کلمات یا عبارات قرآن کریم که در آنها، نماد جدید خط قرآن به کار رفته و همچنین در برخی از دروس، تعدادی از عبارات زیبای قرآن که از نظر معنا و مفهوم با پیام قرآنی درس ارتباط دارد، در درس مربوط آمده است.

اهداف

- ۱- تقویت توانایی روخوانی عبارات و آیات قرآن کریم
- ۲- آشنایی با نمادهای جدید خط قرآن
- ۳- تقویت توانایی خواندن صحیح نمادهای جدید خط قرآن

روش کلی تدریس

- ۱- در صورتی که عبارات قرآنی دارای لوحه است، لوحه مربوط مقابل دید دانش آموزان قرار می گیرد.
- ۲- آموزش روخوانی عبارات با اشاره معلم به بخش های کلمات، و خواندن دسته جمعی دانش آموزان به صورت بخش بخش از روی لوحه
- ۳- یادآوری و تأکید بیشتر نسبت به صحیح خواندن نماد جدید که در عبارات به کار رفته است و در صورت نیاز تکرار آموزش و تمرین آن

- ۴- اشاره معلم به بخش های کلمات از روی لوحه و خواندن دانش آموزان داوطلب به صورت انفرادی
- ۵- باز کردن کتاب درسی و خواندن همان عبارات توسط دانش آموزان به صورت انفرادی از روی کتاب

دو تذکر

اول : در این مرحله، خواندن عبارات توسط دانش آموزان به صورت آرام و شمرده یا بخش بخش، خوب و قابل قبول است و هر دانش آموز با توجه به استعداد و توان فردی خود مورد تشویق قرار می گیرد.

دوم : ممکن است در این تمرین، برخی از عباراتی که در کتاب آمده است، به علت محدودیت حجم لوحه، در لوحه نیامده باشد. این امر مشکل آموزشی ایجاد نمی کند؛ بلکه به تدریج موجب توانایی بیشتر دانش آموزان در روخوانی عبارات جدید قرآنی نیز می شود.

۶- در صورتی که عبارات قرآنی دارای لوحه نباشد، معلم از دانش آموزان می خواهد هر کدام یک سطر از آن عبارات را از روی کتاب برای کلاس به صورت انفرادی بخوانند. خوب است معلم، چند دقیقه به دانش آموزان وقت دهد که ابتدا این عبارات را برای خود پیش خوانی کنند و سپس با انتخاب معلم برای کلاس بخوانند. خواندن این عبارات به صورت آرام و شمرده یا بخش بخش خوب و قابل قبول است.

پیام قرآنی

تعریف : پیام قرآنی، آیه یا عبارت کوتاه و زیبایی از قرآن کریم است که دارای پیامی والا، ارزشمند و متناسب با کودکان درباره موضوعات اعتقادی، اخلاقی، تربیتی، اجتماعی و ... است.

اهداف

- ۱- آشنایی با معنا، مفاهیم و مصادیق پیام های قرآنی کتاب
- ۲- آشنایی با برخی از معارف و آموزه های ارزشمند قرآن کریم

۳- تقویت قدرت تعقل و تفکر از راه تدبیر در معنا و مفهوم پیام‌های قرآنی

۴- علاقه به بهره‌گیری و استفاده از آموزه‌های قرآن کریم در زندگی

۵- علاقه به حفظ پیام‌های قرآنی

روش کلی تدریس

۱- خواندن عبارت پیام قرآنی و ترجمه آن توسط چند دانش‌آموز

۲- بیان معنای برخی از کلمات آشنای به کار رفته در پیام و پرسش از بعضی از کلمات هم‌خانواده آنها که در فارسی به کار

می‌رود.

۳- تفکر و اندیشه درباره مفاهیم و مصادیق پیام توسط دانش‌آموزان با استفاده از معنا و تصاویر مربوط به پیام

۴- گفت‌وگوی دانش‌آموزان درباره پیام با دوستان هم‌گروه خود

۵- بیان نظر گروه‌ها برای کلاس توسط یکی از اعضای گروه

۶- تکمیل و تصحیح نظر دانش‌آموزان توسط معلم و هدایت نظرات ایشان به سوی مطالبی که از این پیام مورد نظر است.

چند تذکر

۱- معلم باید بیشتر وقت فعالیت مربوط به پیام قرآنی را در اختیار گفت‌وگوی دانش‌آموزان در گروه‌های خود و ارائه نظرشان به کلاس اختصاص دهد و فقط در صورت نیاز و تشخیص، توضیحات کوتاهی را در جهت تصحیح و تکمیل نظر آنها ارائه کند و از سخنرانی و بیان مطالب اضافی بپرهیزد.

۲- روش معمول تدریس پیام‌های قرآنی به‌گونه‌ای است که بیان شد. معلمان عزیز می‌توانند با مراجعه به کتاب مبانی و روش آموزش قرآن در دوره ابتدایی - کد ۶۰۱۱ - و نیز راهنمای معلم آموزش قرآن پایه سوم ابتدایی با برخی از روش‌ها و توصیه‌های دیگر برای ارائه خلاق پیام‌های قرآنی آشنا شوند.

۳- تشویق دانش‌آموزان به حفظ پیام‌ها و ترجمه آنها بدون اجبار و تحمیل و به دور از فضای رقابت‌های ناسالم، خوب و مفید است. همچنین معلم می‌تواند در مدت زمان تدریس یک درس از دروس کتاب آموزش قرآن، از دانش‌آموزان بخواهد، هنگام ورود او به کلاس، همراه بلند شدن، پیام قرآنی و ترجمه آن را، همه با هم بخوانند. وقتی چند روز این کار تکرار شود، بیشتر دانش‌آموزان به‌طور طبیعی، پیام و معنای آن را از حفظ می‌شوند. همچنین معلم می‌تواند به شیوه‌های مناسب و جذاب هر پیام قرآنی را همراه با ترجمه آن، در معرض دید دانش‌آموزان در کلاس قرار دهد.

داستان قرآنی

تعریف: بیان برخی از داستان‌های قرآن کریم یا بعضی از مطالب مربوط به آموزه‌های قرآنی در قالب داستان که مناسب دانش‌آموزان است.

اهداف

۱- آشنایی با برخی از معارف و آموزه‌های قرآن کریم در قالب داستان

۲- زمینه‌سازی برای تقویت ایمان کودکان به خدای مهربان

۳- آشنایی با پیامبران و اولیای بزرگ الهی و تقویت علاقه و ایمان به ایشان

۴- تقویت و پرورش قدرت تعقل، تفکر، تخیل و بیان مطالب

۵- تقویت انگیزه و علاقه به یادگیری قرآن کریم از راه ایجاد فضاهای جذاب و متنوع ارائه آموزه‌های قرآنی

روش تدریس

۱- بیان داستان به یکی از شیوه‌های قصه‌گویی به زبان ساده و به اختصار و با استفاده از تصاویر مربوط در کتاب دانش‌آموزان

۲- خواندن متن داستان توسط دانش‌آموزان در کلاس، هر دانش‌آموز یکی دو سطر از داستان را از روی کتاب برای کلاس

می‌خواند.

دو تذکر

۱- برای آشنایی بیشتر با شیوه‌های قصه‌گویی و اهداف بیان داستان‌های قرآنی، علاوه بر کتاب‌های مربوط می‌توانید به کتاب

مبانی و روش آموزش قرآن در دوره ابتدایی - کد ۶۰۱۱- نیز مراجعه کنید.

۲- در بیان داستان‌ها ضمن استفاده کامل از متن کتاب، از طرح مطالب زائد و غیرمستند پرهیزید.

انس با قرآن در خانه

تعریف: فعالیت و تکلیف دانش‌آموزان در درس قرآن با عنوان «انس با قرآن در خانه» بیان شده است.

اهداف

۱- تمرین و ارتقای مهارت نسبت به آموخته‌های درس قرآن

۲- درونی کردن سنت نیکوی خواندن روزانه قرآن کریم به ویژه در خانه

۳- تقویت علاقه و انگیزه به یادگیری و ارتباط مستمر با قرآن کریم

۴- مشارکت والدین در فرایند یادگیری قرآن و تقویت زمینه دستیابی به تربیت قرآنی در خانواده

روش کلی تدریس: در این روش با هدایت خانواده و خود یادگیری دانش‌آموز صورت می‌گیرد.

تکالیف معلم

۱- تذکر معلم به انجام تکلیف «انس با قرآن در خانه» در پایان هر جلسه و تشویق دانش‌آموزان به این کار

۲- بررسی تکلیف انجام شده و پرسش از مطالب هر جلسه در آغاز جلسه بعد، تشویق دانش‌آموزان موفق و ترغیب سایر

دانش‌آموزان به انجام مرتب تکلیف «انس با قرآن در خانه» و یادگیری و تمرین کامل درس قرآن.

روش صحیح اشاره به بخش‌های کلمات

این روش در آغاز مجموعه لوحه آموزش قرآن پایه دوم ابتدایی، کتاب مبانی و روش آموزش قرآن در دوره ابتدایی - کد ۶۰۱۱-

و پیش‌گفتار کتاب‌های آموزش قرآن پایه‌های اول تا سوم ابتدایی سال ۹۰، به تفصیل آمده است.

برای آشنایی بیش‌تر با این روش و کسب تسلط کافی در انجام آن، حتماً به یکی از این منابع مراجعه کنید.

روش رفع اشکالات روخوانی دانش‌آموزان

به طور طبیعی ممکن است دانش‌آموزان در روخوانی با اشکالاتی روبه‌رو شوند. بیشتر این اشکالات به عدم دقت،

شتابزدگی، اضطراب و عدم اعتماد به نفس کافی دانش‌آموزان مربوط می‌شود. برای رفع اشکال روخوانی دانش‌آموزان به شیوه

صفحه بعد عمل می‌کنیم.

۱- قبل از رسیدن به پایان سطر، اشکالات دانش‌آموز را به او نگویند و از دیگر دانش‌آموزان بخواهید در صورت بروز اشکال تا پایان سطر، اشکالات دوست خود را تصحیح نکنند.

۲- وقتی دانش‌آموز به پایان سطر رسید در صورتی که غلط نداشته باشد به‌طور کامل مورد تشویق قرار می‌گیرد.

۳- ضمن تشویق دانش‌آموز نسبت به کلمات و عباراتی که درست خوانده است، از او می‌خواهیم که یک بار دیگر آن آیه یا عبارت قرآنی را که در آن غلط داشته است، با آرامش و دقت بیشتری بخواند.

در هنگام درخواست از دانش‌آموز برای خواندن مجدد، با توجه به نوع اشکال، او را با جملاتی مانند «به حرکات بیشتر دقت کن»، «اول، هر حرکت را خوب ببین آن‌گاه بخوان»، «توجه به اتصالات (اتصال به تشدید یا به حرف ساکن)، خواندن صحیح حروف مشدد»، «نخواندن حروف و حرکات آبی‌رنگ (حروف ناخوانا)» و ... راهنمایی می‌کنیم.

معمولاً با این تمهیدات، عمده مشکل دانش‌آموزان برطرف می‌شود.

۴- در صورتی که مشکل دانش‌آموز برطرف نشد، از این مرحله به بعد معلم با تشخیص وضعیت دانش‌آموز و شرایط عمومی کلاس می‌تواند یکی از روش‌های زیر را انجام دهد.

- با بیان شکل صحیح و غلط کلمه یا عبارت، این دو حالت را با هم مقایسه کرده و از دانش‌آموز سؤال می‌کند که کدام یک صحیح است.

- کلمه یا عبارت غلط خوانده شده را روی تخته می‌نویسد و با اشاره صحیح به بخش‌های آن از دانش‌آموزان می‌خواهد آن کلمه یا عبارت را دسته‌جمعی به صورت بخش‌بخش بخوانند. در این قسمت می‌توان از دانش‌آموزی که کلمه را غلط خوانده نیز خواست که یک بار آن را به صورت انفرادی بخواند.

چند تذکر مهم

۱- تسلط خود معلم نسبت به خواندن صحیح قرآن کریم یا حداقل عبارات و آیات همان درس، شرط اول تشخیص اشکالات دانش‌آموزان و سپس رفع آن اشکالات است.

۲- معلم و یا دانش‌آموزان دیگر نباید به عنوان اولین گام، شکل خواندن صحیح کلمه یا عبارت را بگویند و از دانش‌آموزان بخواهند آن را تکرار کنند. این روش تقریباً هیچ فایده‌ای برای رفع اشکال دانش‌آموز و عدم تکرار این اشکال ندارد.

۳- معلم باید مشکل دانش‌آموز را تشخیص دهد. آیا او در شناخت حروف و حرکات، در ترکیب آنها، در خواندن حرف ساکن با حرکت قبل از خودش در یک بخش، در چگونگی خواندن حروف مشدد، در اتصالات، در تشخیص یک نماد خاص، در نخواندن حروف ناخوانا و از جمله پایه همزه و ... اشکال دارد؟ تا بیماری یا مشکل شناخته نشود، سخن از راه درمان بی‌فایده است. پس از شناخت مشکل، معلم باید تلاش کند تا با استفاده از روش‌های رفع مشکل، به تدریج مشکل دانش‌آموزان را برطرف سازد.

۴- رفع برخی از اشکالات به تمرین بیشتر و مرور زمان نیاز دارد. معلم نباید انتظار داشته باشد که همه اشکالات همه دانش‌آموز در یکی دو جلسه برطرف شود.

۵- اگر دانش‌آموزی در خواندن یک عبارت، اشکالات متعددی دارد، مهم‌ترین و ساده‌ترین آنها را انتخاب کرده و به رفع آن اقدام کنید و در نوبت و جلسات بعدی به رفع سایر اشکالات بپردازید.

۶- بعضی از دانش‌آموزان لکنت‌زبان دارند و عبارات را با مکث، تکرار و کندی می‌خوانند. معلم ضمن برخورد لطیف، مناسب و طبیعی سعی کند با تشویق‌های لازم و دادن اعتماد به نفس، به آنها کمک کند تا در مقابل سایر دانش‌آموزان خجالت‌زده نشوند و مورد

تمسخر قرار نگیرند.

۷- معمولاً ابتدا از دانش‌آموزان قوی‌تر و سپس از سایر دانش‌آموزان پرسش کنید.

۸- سعی کنید در هر جلسه، هر دانش‌آموز حداقل یک سطر از عبارات قرآنی درس را بخواند.

وسایل و تجهیزات مورد استفاده در آموزش قرآن

ابزارها و رسانه‌های آموزشی، جزئی از لوازم فرایند یادگیری است. این ابزارها و رسانه‌ها هر چه از تنوع و جذابیت بیشتری برخوردار باشند، بر عمق و وسعت یادگیری می‌افزایند. رسانه‌های مورد استفاده در درس قرآن عبارت‌اند از:

۱- کتاب درسی: کتاب درسی، حلقه اتصال بین برنامه‌ریزان، معلمان، دانش‌آموزان، اولیای آنها و عموم افراد جامعه است به طوری که هیچ رسانه آموزشی دیگری از این نقش و اهمیت برخوردار نیست.

ارکان مهم برنامه درسی مانند رویکرد، اهداف آموزش، سازمандهی محتوا، روش‌های آموزش و شیوه‌های ارزش‌یابی، در کتاب درسی تجلی می‌یابد.

۲- لوحه آموزشی: لوحه، قسمتی از متن کتاب است که به صورت تصویر و یا نوشته، در ابعاد بزرگ‌تر، برای تعمیق و تسهیل یادگیری به کار می‌رود.

آموزگار جهت تمرکز و جلب توجه دانش‌آموزان، لوحه را در کلاس، پیش‌روی دانش‌آموزان نصب می‌کند و به روشی که توضیح داده شد، از دانش‌آموزان می‌خواهد تا سوره‌های کوتاه یا کلمات و عبارات قرآنی را از روی لوحه، با اشاره او، بخش‌بخش بخوانند.

لوحه در آموزش روخوانی قرآن نقش اساسی و کلیدی دارد. از این رو، در آموزش روخوانی قرآن همیشه از این وسیله استفاده کنید و توجه داشته باشید که لوحه، موجب مشارکت فعال دانش‌آموزان در فرایند یادگیری می‌شود و عدم استفاده از آن در کسب مهارت روخوانی قرآن اختلال جدی ایجاد می‌کند.

۳- نوار صوتی آموزشی: یکی از مؤثرترین مهارت‌ها در آموزش هر درس به‌ویژه آموزش زبان، مهارت گوش‌دادن است؛ بنابراین نوارهای صوتی آموزشی که وسیله‌ای ساده و قابل دسترس برای عموم است، در دستیابی به مهارت قرائت قرآن بسیار مفید و مؤثر است.

معلمان محترم با استفاده از ضبط صوت و نوار صوتی آموزشی، در واقع قاری توانایی را به کلاس می‌برند و ضعف‌های موجود را جبران می‌کنند.

دانش‌آموزان با تقلید و الگو گرفتن از قرائت نوار صوتی، به تدریج می‌توانند شبیه قرائت نوار بخوانند و به مهارت‌های قرائت صحیح دست یابند.

در نوار صوتی آموزشی عبارات و آیات به صورت کوتاه، با نظم و ترتیب بیشتری نسبت به نوارهای رایج، و با صوتی رسا و تلفظی واضح قرائت شده است. از این رو استفاده از نوار قرائت ویژه این کتاب توصیه می‌شود.

تذکر مهم: در برنامه آموزش قرآن همه پایه‌های دوره ابتدایی، آموزش روخوانی قرآن بر آموزش قرائت زیبای آیات مقدم است. از این رو در پایه‌های اول تا سوم که لوحه آموزشی وجود دارد، تدریس روخوانی از روی لوحه قبل از استماع نوار انجام می‌شود. در پایه‌های چهارم تا ششم نیز همیشه دانش‌آموزان آیات قرآنی را ابتدا از روی کتاب تمرین کرده و می‌خوانند، سپس به نوار صوتی آن گوش می‌دهند و سعی می‌کنند شبیه آن بخوانند.

۴- کتاب راهنمای معلم : به منظور ارتقای توانایی معلم و کسب توفیق بیشتر در دستیابی به اهداف آموزشی، استفاده از کتاب راهنمای معلم ضروری است. معمولاً هر کتاب راهنمای معلم، از دو بخش اصلی تشکیل می‌شود. در بخش اول، کلیاتی درباره اهداف، محتوای کتاب، روش‌های آموزش و ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی و در بخش دوم، توضیحات جزئی درباره هر درس ارائه می‌شود.

معلم با مطالعه دقیق کتاب راهنما، از یک سو با طرح درس و اهداف خاص هر درس آشنا می‌شود و با بهره‌گیری از شیوه‌های تدریس ارائه شده بر توفیقات خود در دستیابی به اهداف آموزشی می‌افزاید و از سوی دیگر با استفاده از توضیحات و دانستنی‌هایی دیگر که مخصوص معلم است، توانایی خود را در پاسخ دادن به پرسش‌های احتمالی دانش‌آموزان، ارتقا می‌بخشد و با اعتماد و اطمینان بیشتری در کلاس حضور می‌یابد. ضمناً این کتاب زمینه خلاقیت و ابتکار بیشتر معلم را نیز فراهم می‌آورد.

۵- نرم افزار دانش آموز : به منظور توسعه و تعمیق آموخته‌های قرآنی دانش‌آموزان، برای هر یک از کتاب‌های آموزش قرآن دوره ابتدایی و از جمله کتاب پایه دوم، نرم‌افزاری تولید شده است که استفاده از آن در خانه توصیه می‌شود.

نقش خانواده در دستیابی به اهداف آموزش قرآن

خانواده و مدرسه از مؤثرترین نهادهای جامعه در تعلیم و تربیت کودکان هستند. هر چه این دو کانون نقش خود را بهتر ایفا کنند و از هماهنگی بیشتری برخوردار باشند، دستیابی به اهداف تعلیم و تربیت با موفقیت بیشتری همراه خواهد بود.

بسیار مناسب است در آغاز سال تحصیلی و با کمک مدیریت مدرسه از والدین دانش‌آموزان دعوت کنید تا درباره دروس به ویژه درس قرآن و نقش حمایتی آنها از این درس، گفت‌وگو شود. خانواده دانش‌آموزان به ویژه مادران از این امر استقبال می‌کنند. در این جلسه با استفاده از پیش‌گفتار کتاب دانش‌آموزان می‌توانید مطالب زیر را با والدین در میان گذارید.

۱- توصیه به خواندن دقیق پیش‌گفتار کتاب

۲- کودکان عزیزمان باید با تشویق‌ها و راهنمایی‌های لازم و به موقع، سادگی یادگیری قرآن را احساس کنند و با کسب موفقیت در این راه، هر چه بیشتر به یادگیری قرآن علاقه‌مند شوند. آنها احترام به قرآن و کوشش در راه آشنایی با آن را از ما می‌آموزند و با مشاهده اخلاق و رفتار ما درک می‌کنند که همه می‌خواهیم آن‌گونه باشیم که خدا دوست دارد. آنها باید علاقه به قرآن، عمل به دستورات خدا، مهربانی به مردم و اخلاق اسلامی را از رفتار بزرگ‌ترها بیاموزند.

۳- از فرزندان بخواهید آنچه از قرآن در مدرسه آموخته است، برای شما بازگو کند. سوره‌های کوتاه را، از روی کتاب بخواند. خوب است این سوره‌ها، حتی الامکان زیبا و آهنگین خوانده شود. اگر فرزند شما علاقه‌مند است، لوح فشرده‌ای مانند نوار صوتی آموزشی کلاس برای او تهیه کنید تا در یادگیری کامل‌تر و زیباخوانی قرآن توفیق بیشتری به دست آورد.

۴- از او بخواهید هر روز، حداقل چند دقیقه آیات و عبارات قرآنی هر درس را از روی کتاب، برای شما به صورت بخش‌بخش یا شمرده بخواند. دقت کنید، شما نباید آیات و عبارات قرآنی را برای او بخوانید تا او به تقلید از شما بخواند. آموزگار نیز عبارات قرآن را برای دانش‌آموزان نمی‌خواند؛ بلکه خود دانش‌آموزان به کمک آنچه در درس قرآن و حتی در سوادآموزی فارسی آموخته‌اند، می‌توانند عبارات قرآن را نیز بخوانند. اگر فرزند شما در خواندن کلمات اشتباهی داشت، از او بخواهید که برگردد و دوباره آن را با دقت بخواند تا خود به اشتباهش پی ببرد و آن را اصلاح کند.

۵- حفظ سوره‌های کتاب الزامی نیست؛ ولی اگر کودک شما به حفظ سوره‌های کتاب علاقه نشان می‌دهد، او را به انجام این

کار تشویق کنید. این امر زمینه شرکت او را در مسابقات قرآن مدرسه نیز فراهم می‌کند.

۶- در هر درس یکی از عبارات زیبا، کوتاه و حکمت‌آمیز قرآن به نام پیام قرآنی آمده است. حفظ پیام‌های قرآنی و ترجمه آنها نیز الزامی نیست؛ ولی اگر کودک شما به حفظ این پیام‌ها علاقه‌مند است، او را به این کار تشویق کنید تا بتواند به تدریج آنها را سرلوحه زندگی خویش قرار دهد. ضمناً حفظ پیام‌ها، او را برای شرکت در مسابقات قرآن مدرسه نیز آماده می‌کند.

۷- غالباً مفهوم هر یک از پیام‌ها با مجموعه‌ای از تصاویر توضیح داده شده و از دانش‌آموزان خواسته شده است که درباره مفهوم پیام، موضوع جدیدی را نقاشی کنند یا چند جمله‌ای بنویسند. این امر زمینه خلاقیت آنها را فراهم می‌آورد. نباید از آنها انتظار پاسخ مشخصی را داشت؛ بلکه هر مطلب مناسبی را بیان کنند، می‌تواند به نوعی پاسخ مطلوب باشد؛ از این رو، باید پاسخ را پذیرفت و آنها را تشویق کرد.

۸- از فرزندان بخواهید داستان‌های کتاب را که برای ایجاد انس و علاقه بیشتر به قرآن و فهم و درک مفاهیم آن است، از روی کتاب برای شما بخوانند و به کمک تصاویر برای شما تعریف کند. این کار علاوه بر آموزش قرآن، موجب تقویت مهارت‌های خواندن و گفتن در زبان فارسی نیز می‌شود.

۹- اگر شما با روش‌های آموزش روخوانی قرآن آشنایی دارید، از کتاب درسی پیشی نگیرید و هیچ قاعده‌ای را علاوه بر آنچه در کتاب آمده است، به او نیاموزید. به یاری خداوند، این آموزش در پایه‌های بعد با نظم خاصی پیش رفته و کامل خواهد شد.

۱۰- به یاد داشته باشید هیچ وقت بر کودک خود سخت نگیرید؛ بلکه موفقیت‌های او را ارج نهید و با ملاحظت، نرمی، صبر و حوصله به او کمک کنید تا ضعف‌های خود را جبران کند.

۱۱- در پایان کتاب دانش‌آموز، فهرست تعدادی کتاب و لوح فشرده (CD) معرفی شده است. در صورت امکان برخی از آنها را تهیه کنید و در اختیار فرزندان قرار دهید، تا زمینه‌ساز افزایش مهارت او در خواندن قرآن کریم و انس بیشتر با کتاب خدا باشد.

ارزشیابی از آموخته‌های دانش‌آموزان

همان‌طور که می‌دانید آموخته‌های دانش‌آموزان در پایه دوم ابتدایی در همه دروس به شیوه ارزش‌یابی توصیفی انجام می‌شود. برای آشنایی بیشتر با این شیوه می‌توانید به کتاب «راهنمای معلم در ارزش‌یابی توصیفی، ویژه معلمان پایه اول و دوم ابتدایی» کد ۵۳/۵ مراجعه کنید.

در این جا به منظور اختصار، جدول اهداف، نشانه‌های تحقق و سطوح عملکردی درس قرآن پایه دوم در دو صفحه بعد ارائه می‌شود.

جدول اهداف، نشانه‌های تحقق و سطوح عملکرد درس «قرآن» پایه دوم دوره ابتدایی - سال تحصیلی ۹۵-۹۶

سطوح عملکرد										
خیلی خوب	کلمات و عبارات قرآنی کتاب درسی را صحیح ^۱ و شمرده می‌خواند.	خیلی خوب	نشانه‌های تحقق	شماره درس	اهداف کلی	عناوین کارنامه				
خوب	بیشتر کلمات و عبارات قرآنی کتاب درسی را صحیح و شمرده می‌خواند.									
قابل قبول	برخی از کلمات و عبارات قرآنی کتاب درسی را صحیح و شمرده می‌خواند.	قابل قبول	نشانه‌های تحقق	شماره درس	اهداف کلی	عناوین کارنامه				
نیازمند آموزش	با کمک معلم کلمات و عبارات قرآنی کتاب درسی را شمرده می‌خواند.	نیازمند آموزش								
خیلی خوب	سوره‌های کتاب درسی را روان و آهنگین می‌خواند. حداقل دو سوره دلخواه را از حفظ بخواند.	خیلی خوب	نشانه‌های تحقق	شماره درس	اهداف کلی	عناوین کارنامه				
خوب	سوره‌های کتاب درسی را روان و تقریباً آهنگین می‌خواند. حداقل یک سوره دلخواه را از حفظ می‌خواند.									
قابل قبول	سوره‌های کتاب درسی را روان و معمولی می‌خواند. حداقل یک سوره دلخواه را از حفظ می‌خواند.	قابل قبول	نشانه‌های تحقق	شماره درس	اهداف کلی	عناوین کارنامه				
نیازمند آموزش	در خواندن سوره‌ها از روی کتاب، به صورت روان و معمولی، به راهنمایی معلم نیاز دارد.	نیازمند آموزش								
		خواندن								
		خواندن صحیح و شمرده کلمات و عبارات ^۱ قرآنی کتاب درسی								
		کلیه دروس								
		مهارت روخوانی کلمات و عبارات قرآنی کتاب درسی								
		روخوانی								
		خواندن سوره‌های کتاب درسی به صورت روان و معمولی و حفظ سوره								
		۴-۱۷								
		مهارت روان خوانی سوره‌های کتاب درسی								
		قرائت								

۱- صحیح خوانی یعنی خواندن کلمات، عبارات و آیات قرآن کریم با رعایت عملی قواعد خواندن قرآن. تذکر: تعریف و بیان قواعد روخوانی در ارزیابی مورد نظر نیست، بلکه کاربرد و رعایت عملی آنها کافی است.

ادامه جدول اهداف، نشانه‌های تحقق و سطوح عملکرد درس «قرآن» پایه دوم دوره ابتدایی - سال تحصیلی ۹۶-۹۵

سطوح عملکرد		خیلی خوب	خوب	قابل قبول	نیازمند آموزش	متن و ترجمه پیام قرآنی را از روی کتاب درسی می‌خواند و می‌تواند برخی از مفاهیم و مصداق آن را با زبان کودکانه بازگو کند.	متن و ترجمه پیام قرآنی را از روی کتاب درسی می‌خواند و می‌تواند با راهنمایی معلم، مفهوم و مصداق آن را با زبان کودکانه بازگو کند.	متن و ترجمه پیام‌های قرآنی را از روی کتاب درسی می‌خواند و در بیان مفهوم و مصداق آن پیوسته به کمک معلم نیازمند است.	داستان‌های کتاب را با ذکر جزئیات به زبان خودش بازگو می‌کند.	داستان‌های کتاب را به صورت کلی به زبان خودش بازگو می‌کند.	داستان‌های کتاب را با کمک تصاویر به صورت کلی به زبان خودش بازگو می‌کند.	در بیان داستان‌های کتاب پیوسته به کمک معلم نیازمند است.
خیلی خوب	خوب											
نشانه‌های تحقق	رعایت آداب خواندن قرآن کریم	کلیه دروس	عمل به آداب خواندن قرآن کریم	آداب خواندن قرآن	آموزه‌های قرآنی							
شماره دروس												
اهداف کلی												
عناوین کارنامه												

۱- آداب اولیه‌ای که انتظار می‌رود دانش آموزان پایه دوم ابتدایی رعایت کنند، عبارت است از: پاکیزگی، سکوت هنگام شنیدن قرآن، احترام به قرآن و گفتن بسم الله الرحمن الرحیم در شروع خواندن قرآن.

بخش دوم

روش تدریس هر یک از دروس

دو نکته

۱- برای رعایت اختصار، روش تدریس چند درس اول، به صورت کامل آورده شده و در سایر دروس به بیان اجمالی روش تدریس هر قسمت بسنده شده است. از این رو در صورت نیاز، ضمن مطالعه کلیات روش تدریس در بخش اول، روش کامل تدریس هر یک از بخش ها را در درس اول و دوم و نکات اختصاصی دروس دیگر را در روش تدریس هر یک از آن دروس مطالعه کنید.

۲- هر درس از چهار جلسه تشکیل شده است که در این جلسات، مجموعه ای از فعالیت های یاددهی و یادگیری مربوط به آن درس انجام می شود. در جلسه اول هر درس اهداف و روش های تدریس و اقدامات مربوط به هر مبحث که معلم باید به آنها عمل کند، آمده است ولی در سایر جلسات، فقط به اقدامات یا تکالیفی که باید توسط معلم در آن جلسه انجام دهد، اشاره شده است.

درس اول

الف کوچک، سکون و ترکیب حروف و حرکات

اهداف

- ۱- آشنایی با الف کوچک (')
- ۲- آشنایی با دو صفت بخشنده‌گی و مهربانی خدا در قالب پیام قرآنی
- ۳- تقویت مهارت ترکیب حروف با حرکات و خواندن کلمات و عبارات قرآنی
- ۴- توانایی خواندن بخش‌های دارای حرف ساکن
- ۵- یادآوری قرائت سوره‌های توحید و کوثر
- ۶- تقویت علاقه به یادگیری قرآن و خواندن مستمر آن

روش تدریس و ارزشیابی

جلسه اول

۱- **جشن قرآن:** اولین جلسه آموزش قرآن بهتر است که با برنامه مخصوص و مناسب شروع شود؛ به‌طور مثال، از چند نفر بخواهید که هر کدام یک سوره از سوره‌هایی را که سال گذشته آموخته‌اند برای هم‌کلاسی‌های خود بخوانند. در صورت امکان مانند جشن آغازین قرآن پایه اول ابتدایی جشن مختصری برگزار کنید و از دانش‌آموزان، متناسب با امکانات موجود پذیرایی کنید. با بیان ساده درباره اهمیت و ارزش یادگیری قرآن صحبت کنید و بگویید اسمال با آموزش قرآن بیشتر آشنا می‌شوید، به‌گونه‌ای که ان‌شاءالله در پایان سال قادر خواهید بود آیات و عبارات قرآنی را بخوانید. سعی کنید درس قرآن به‌گونه‌ای آغاز شود که دانش‌آموزان از آن خاطره خوبی داشته باشند.

۲- **انس با قرآن در خانه:** در همه دروس در پایان هر جلسه، دانش‌آموزان را به انجام تکلیف انس با قرآن در خانه، تشویق کنید.

جلسه دوم

۱- یادآوری دو سوره توحید و کوثر

- جمع خوانی آهنگین دانش آموزان

- خواندن انفرادی دانش آموزان داوطلب

۲- آموزش الف کوچک () : برای آموزش الف کوچک () بدین گونه عمل کنید :

ابتدا شکل «آ» را روی تخته بنویسید و از دانش آموزان بخواهید که آن را بخوانند؛ پس از خواندن، روبه روی «آ» شکل «ا» را بنویسید و از دانش آموزان بخواهید که آن را بخوانند؛ پس از خواندن دانش آموزان، با تخته پاک کن کم کم از پایین شکل «ا» را پاک کنید تا کوتاه تر شود و از دانش آموزان بخواهید تا آن را بخوانند. این کار را آن قدر ادامه دهید تا شکل «ا» به اندازه الف کوچک برسد. سپس می گوید : بچه ها «آ» کوچک شد اما آیا صدایش عوض شد؟

آنها پاسخ خواهند داد : خیر؛ آن گاه می گوید پس «آی کوچولو» همان صدای «آ» را می دهد. بچه ها! آی کوچولو بالای حرف ها می آید. حالا این ترکیب ها را بخوانید.

(ترکیب چند حرف را با الف کوچک روی تخته بنویسید تا دانش آموزان به طور دسته جمعی آنها را بخوانند.)

بَ تَ دَ زَ سَ لَ هَ مَ یَ

۳- آموزش لوحه ترکیب حروف با حرکات :

- خواندن دسته جمعی دانش آموزان از روی لوحه با اشاره معلم

- خواندن تعدادی از دانش آموزان به صورت انفرادی از روی

لوحه با اشاره معلم

۴- خواندن از روی کتاب :

- خواندن هر سطر از جدول از روی کتاب توسط دانش آموزان

به صورت انفرادی و خط بردن سایر دانش آموزان

تذکر

۱- این لوحه و چند لوحه بعدی را با سرعت کمتر اشاره کنید و

آموزش دهید تا دانش آموزان ضعیف تر نیز فرصت کافی برای خواندن صحیح داشته باشند.

۲- از دانش آموزان قوی تر نیز بخواهید که از جلو افتادن در

خواندن بخش ها بپرهیزند و هم زمان با اشاره شما بخوانند.

جلسه دوم

آموزش الف کوچک

۱- کلمات زیر را بخوانید.

۲- حروف الفبا را با همدی حرکت ها، با اشاره ی معلم بخوانید.

اَ	اِ	اُ	اَ	اِ	اُ
بَ	بِ	بُ	تَ	تِ	تُ
جَ	جِ	جُ	دَ	دِ	دُ
زَ	زِ	زُ	سَ	سِ	سُ
لَ	لِ	لُ	هَ	هِ	هُ
مَ	مِ	مُ	یَ	یِ	یُ

جلسه سوم

در ابتدای هر جلسه، ضمن کسب اطمینان از انجام تکلیف انس با قرآن در خانه، آموخته‌های جلسه قبل را مرور کنید.

۱- آموزش پیام قرآنی

هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ
خدا بخشنده و مهربان است.

الرَّحْمَنُ : بخشنده الرَّحِيمُ : مهربان

مراحل آموزش پیام

- ۱- پیام قرآنی و ترجمه آن و نیز دو کلمه معنانشده همراه با معنای آنها، توسط چند دانش آموز داوطلب خوانده می شود.
 - ۲- آموزگار شعر را آهنگین برای دانش آموزان می خواند، سپس از دانش آموزان می خواهد شعر را هم خوانی کنند.
 - ۳- دانش آموزان در گروه های دو یا سه نفره درباره این پیام گفت و گو می کنند.
 - ۴- از چند گروه بخواهید نتایج گفت و گوی خود را برای کلاس بیان کنند.
- نکته:** در صورتی که توضیحات دانش آموزان ارتباط مناسبی با پیام نداشت آموزگار با پرسش های مناسب آنان را به مفهوم پیام هدایت کند.

جلسه سوم

با کمک شعر، دریاری این پیام قرآنی با هم گفت و گو کنید.

خدای خب و مهربان داده به ما گوش و زبان
بخشیده ما را دل و جان چشم و سر و دست و دهن
از لطف و نعمت بی او ما زنده ایم و پر توان

عباس یحیی تهرانی

۲- آموزش روخوانی عبارات از روی لوحه

– خواندن دسته‌جمعی عبارات از روی لوحه توسط دانش‌آموزان با اشاره معلم

– خواندن تعدادی از دانش‌آموزان به صورت انفرادی از روی لوحه با اشاره معلم

تذکر: دانش‌آموزان هنگام بخش‌خوانی، صدای «ی» قبل از «ی» را در کلماتی مانند «هی» و «زواپی» مانند سایر کسره‌ها می‌خوانند. این شیوه خواندن غلط نیست؛ هر چند به تدریج در خواندن شمرده و روان کلمات می‌آموزند که این صدا را به صورت «ای» بخوانند.

۳- **خواندن از کتاب:** خواندن هر سطر از عبارات قرآنی از روی کتاب توسط دانش‌آموزان به صورت انفرادی و خط بردن

سایر دانش‌آموزان.

دو نکته مهم

۱- مناسب‌ترین نحوه خواندن این است که دانش‌آموز با دیدن هر بخش از کلمه همان بخش را با صدای بلند بخواند؛ لازم نیست تمام بخش‌های یک کلمه را در ذهنش جمع کند و سپس آن کلمه را یک‌جا بخواند.

۲- سرعت طی کردن مراحل بخش‌خوانی، شمرده‌خوانی و روان‌خوانی^۱ به استعدادهای فردی و مقدار تمرین دانش‌آموزان بستگی دارد. با دادن فرصت لازم به دانش‌آموزان و عدم انتظار از این که همه آنها در یک زمان به این مهارت دست یابند، از ایجاد اضطراب و احساس عدم موفقیت جلوگیری کنید.

آموزش لوحه

عبارات قرآنی را از روی لوحه بخش بخش بخوانید.

- ۱- قَالَ يَا آدَمُ
- ۲- هَذَا كِتَابُنَا
- ۳- وَ أَخَاهُ هَارُونَ
- ۴- قَالَ هِيَ عَصَائِ
- ۵- وَ جَعَلَ لَهَا زَوَاجِي

آنس با قرآن در خانه

این دو عبارت قرآنی را بخوان.

- ۱- قَالَ يَا نُوحُ
- ۲- صَلَاتِي وَ نُسُكِي

۱- برای آشنایی بیشتر با تعریف و ویژگی‌های هر یک از مراحل خواندن قرآن به کتاب مبانی و روش تدریس قرآن دوره ابتدایی ویژه مراکز تربیت معلم، کد ۶۰۱۱، چاپ چهارم، ۱۳۸۵، ص ۳۶ مراجعه کنید.

جلسه چهارم

۱- آموزش علامت سکون : کلمات «سَر، دِل، قُم» را روی تخته بنویسید و از دانش آموزان بخواهید آنها را بخوانند. آن گاه به حرف «ر» در کلمه «سَر» اشاره کنید و بپرسید : «آیا این حرف دارای یکی از حرکات «اَ - اِ - اُ - او - ی» است؟ دانش آموزان پاسخ خواهند داد : خیر.

همین گونه درباره حروف «ل» و «م» در کلمات «دِل» و «قُم» بپرسید. پس از پاسخ دانش آموزان، با اشاره به حروف «ر» و «ل» و «م» در کلمات فوق بگویید در قرآن روی این حروف که هیچ حرکتی ندارند، یک علامتی مانند (ـَ) می گذارند. آن گاه علامت سکون را روی حروف مذکور بنویسید و برای دانش آموزان توضیح دهید هرگاه این علامت روی حرفی بود، یعنی آن حرف هیچ حرکتی ندارد و باید آن را با حرکت قبل از خودش در یک بخش، خواند.

سپس کلمات «لَمْ»، «مِنْ» و «قُلْ» را از روی تخته نشان دهید و با اشاره از حرکت کوتاه «اَ - اِ - اُ» به علامت سکون (ـَ) از دانش آموزان بخواهید، آنها را بخوانند.

توجه : در اشاره به بخش دارای حرف ساکن حتماً به علامت سکون اشاره کنید نه به حرف دارای این علامت. پس از آموزش لوحه، تعدادی از دانش آموزان، هر کدام یک سطر از جدول را از روی کتاب خود، برای کلاس می خوانند.

۲- آموزش لوحه عبارات قرآنی

– خواندن دسته جمعی عبارات از روی لوحه با اشاره معلم

– خواندن تعدادی از دانش آموزان به صورت انفرادی

از روی لوحه با اشاره معلم

ترکیب های زیر را با اشاره معلم از روی لوحه، بخش بخش بخوانید.

اکنون هر کدام یک سطر از جدول بالا را از روی کتاب خود بخوانید.

۳- خواندن از روی کتاب :

خواندن هر سطر از عبارات قرآنی از روی کتاب توسط دانش آموزان به صورت انفرادی و خط بردن سایر دانش آموزان

۴- ارزشیابی مستمر و ثبت امتیازات مثبت دانش آموزان در دفتر ثبت فعالیت ها با توجه به دستورالعمل آن که در بخش اول کتاب به آن اشاره شده است، انجام شود.

۵- انس با قرآن در خانه :

یادآوری انجام این تکلیف در خانه

درس دوم

تشدید، حروف ناخوانا و اتصالات

اهداف

- ۱- یادآوری قرائت سوره‌های ناس، فلق و عصر
- ۲- تقویت مهارت خواندن کلمات دارای تشدید
- ۳- آشنایی با حروف ناخوانا در قالب حروف متمایز (رنگی)
- ۴- کسب مهارت خواندن کلمات و عبارات دارای حروف ناخوانا یا اتصال
- ۵- تقویت علاقه به یادگیری قرآن و خواندن مستمر آن

روش تدریس و ارزشیابی

جلسه اول

۱- یادآوری سوره ناس

- جمع‌خوانی آهنگین دانش‌آموزان
- خواندن انفرادی دانش‌آموزان داوطلب

۲- آموزش لوحه عبارات قرآنی

- خواندن دسته‌جمعی دانش‌آموزان از روی لوحه با اشاره معلم
- خواندن تعدادی از دانش‌آموزان به صورت انفرادی از روی لوحه

با اشاره معلم

۳- خواندن از روی کتاب

- خواندن هر سطر از عبارات قرآنی از روی کتاب توسط دانش‌آموزان به صورت انفرادی و خط بردن سایر دانش‌آموزان
- ارزیابی معلم از نحوه خواندن دانش‌آموزان و درج ثبت آن در دفتر
- ثبت فعالیت‌های دانش‌آموزان با توجه به دستورالعمل آن، که در بخش اول کتاب اشاره شده است، انجام شود.

۴- یادآوری انجام تکلیف انس با قرآن در خانه

جلسه اول

درس دوم

یادآوری سوره ناس

جمع‌خوانی

آموزش فرد

ترکیب‌های زیر را با آشنایی معلم از روی لوحه بخش بخش بخوانید.

أَبْر	أَبِي	أَبَا	أَبْ	أَب	أَبْ
أَثَر	أَتَى	أَتَا	أُثْ	أُث	أُثْ
أَتَو	أَتَى	أَتَا	أُتْ	أُتْ	أُتْ
أَجِر	أَجَى	أَجَا	أُجْ	أُجْ	أُجْ
أَدَو	أَدَى	أَدَا	أُدْ	أُدْ	أُدْ
أَزَو	أَزَى	أَزَا	أُزْ	أُزْ	أُزْ
أَسَو	أَسَى	أَسَا	أُسْ	أُسْ	أُسْ
أُثَو	أُثَى	أُثَا	أُثْ	أُثْ	أُثْ
أَضَو	أَضَى	أَضَا	أُضْ	أُضْ	أُضْ
أَضَو	أَضَى	أَضَا	أُضْ	أُضْ	أُضْ

اکنون هر کدام یک سطر از جدول بالا را از روی کتاب خود، بخوانید.

انس با قرآن در خانه

سه کلمه‌ی دارای تشدید را از کتابهای درسی انتخاب کرده و در این جا بنویس.

جلسه دوم

۱- پرسش: با پرسش از دانش‌آموزان از انجام تکلیف انس با قرآن در خانه، اطمینان حاصل کرده و از آموخته‌های جلسه قبل ارزش‌یابی کنید.

۲- یادآوری: یادآوری قرائت سوره فلق به روش سوره‌های قبل

۳- یادآوری تشدید: برای یادآوری خواندن حرف دارای تشدید به روش زیر عمل کنید. کلمه «بَنَّا» را روی تخته بنویسید و از دانش‌آموزان بخواهید آن را بخوانند. پس از خواندن، از آنها بپرسید «در این کلمه چند حرف «ن» خواندیم؟» اگر پاسخ درست ندادند، آموزگار با بخش‌بخش خواندن کلمه «بَنَّا» توجه دانش‌آموزان را به این که دو حرف نون در این کلمه تلفظ می‌شود، جلب می‌کند. آن‌گاه آموزگار کلمه «رَبِّ» را روی تخته می‌نویسد تا با اشاره او دانش‌آموزان این کلمه را به صورت دسته‌جمعی بخوانند. برای کسب مهارت کافی در خواندن حرف دارای تشدید اولاً از حرکت کوتاه قبل از حرف مشدد، به علامت تشدید (ت) اشاره کنید؛ ثانیاً پس از اشاره به علامت تشدید (ت) حتماً کمی مکث کنید، سپس به بخش بعدی اشاره کنید. این مکث بین دو اشاره در کسب مهارت لازم در خواندن حرف مشدد، نقش مهم و اساسی دارد.

توجه کنید برخی از دانش‌آموزان این مکث را رعایت نمی‌کنند و سریع می‌خوانند. آموزگار باید از آنها بخواهد که در خواندن به صورت دسته‌جمعی، همراه اشاره او بخوانند و جلوتر از اشاره معلم نخوانند.

۴- آموزش روخوانی لوحه: خواندن دسته‌جمعی و سپس انفرادی دانش‌آموزان از روی لوحه با اشاره معلم

تذکر: برای تقویت مهارت خواندن حرف دارای تشدید، خوب

است در لوحه‌های اولیه، گاهی با پرسش از دانش‌آموزان، دوبار خواندن حرف مشدد یادآوری شود.

۵- خواندن از روی کتاب

۱- خواندن هر سطر از عبارات قرآنی از روی کتاب توسط

دانش‌آموزان به صورت انفرادی

۲- ارزیابی معلم از نحوه خواندن دانش‌آموزان و ثبت

امتیازات مثبت در دفتر ثبت فعالیت‌ها طبق دستورالعمل بخش اول کتاب

۶- تذکر انجام تکلیف انس با قرآن در خانه

جلسه سوم

۱- پرسش از آموخته‌های جلسه قبل

۲- آموزش پیام قرآنی

- خواندن پیام قرآنی و ترجمه آن توسط چند دانش آموز داوطلب
- بحث و گفت‌وگوی دانش‌آموزان درباره معنی و تصاویر پیام، در گروه‌های دو یا سه نفره
- ارائه نتایج بحث و گفت‌وگو توسط دو یا چند گروه به کلاس
- انتظار می‌رود دانش‌آموزان به این نکات اشاره کنند :
- خداوند مهربان و بخشنده، قرآن را به پیامبر یاد داد.
- خدا به انسان یاد داد که چگونه قرآن بخواند.

۳- آموزش روخوانی لوحه و توجه به حروف ناخوانا : خواندن دسته‌جمعی و سپس انفرادی دانش‌آموزان از روی لوحه

با اشاره معلم

دو نکته

- ۱- یادآوری ناخوانا بودن حروف آبی‌رنگ، با طرح سؤال مناسب از دانش‌آموزان
- ۲- توجه داشته باشید در کلمات این لوحه و نیز هرگاه الف کوچک روی یک حرف ناخوانا مانند «ی» باشد اشاره به الف کوچک به صورت متحرک از حرف قبل به سوی الف کوچک انجام می‌شود.

۴- خواندن از کتاب

- ۱- خواندن هر سطر از عبارات قرآنی از روی کتاب توسط دانش‌آموزان به صورت انفرادی و خط بردن سایر دانش‌آموزان
- ۲- ارزش‌یابی مستمر و ثبت امتیازات مثبت دانش‌آموزان در دفتر ثبت فعالیت‌ها طبق دستورالعمل بخش اول کتاب

۵- یادآوری انجام تکلیف انس با قرآن در خانه

جلسه چهارم

۱- ارزش‌یابی ورودی و پرسش از مطالب جلسه قبل

۲- یادآوری سوره عصر به روش سوره‌های قبلی

۳- آموزش روخوانی عبارات دارای اتصال از روی لوحه :

لوحه با اشاره معلم

همان طور که می‌دانید در عبارات دارای اتصال، حروف ناخوانا، قبل از حرف ساکن یا مشدد قرار دارد. برای آموزش این نوع عبارات از حرکت کوتاه قبل از حروف ناخوانا به علامت سکون یا تشدید اشاره می‌کنیم. هنگام اشاره، روی علامت سکون یا تشدید کمی مکث کنید تا دانش‌آموزان، در خواندن عبارات دارای اتصال، مهارت لازم را به دست آورند.

۴- خواندن هر سطر از عبارات قرآنی از روی کتاب توسط دانش‌آموزان به صورت انفرادی

نکته : حرکت آخر هر عبارت، در لوحه به رنگ مشکی و معمولی نوشته شده تا هنگام بخش‌خوانی عبارات لوحه، آن حرکات خوانده شود؛ اما همین حرکات در کتاب به رنگ آبی نوشته شده است. دانش‌آموزان هنگام خواندن عبارات از روی کتاب که معمولاً به صورت شمرده و آرام می‌خوانند، آخر هر سطر وقف می‌کنند و حرکت آبی‌رنگ آخر عبارت را نمی‌خوانند. ضمناً دانش‌آموزان به طور غیرمستقیم با چگونگی وقف کردن در آخر عبارات به تدریج و به صورت غیرمستقیم آشنا می‌شوند.

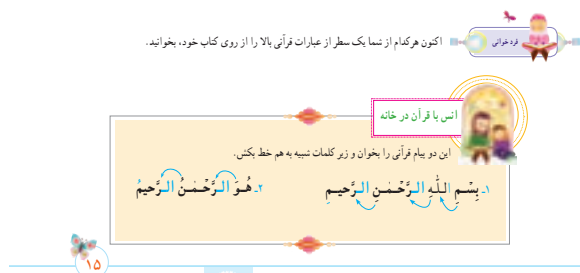

۱. اللَّهُ الصَّمَدُ
۲. رَبُّ الْعَالَمِينَ
۳. أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ
۴. وَ التَّيْنِ وَ الرَّتُونِ
۵. وَ هُوَ الْغَفُورُ الْودُودُ

۵- ارزش‌یابی مستمر و ثبت امتیازات مثبت

دانش‌آموزان در دفتر ثبت فعالیت‌ها

۶- یادآوری انجام تکلیف انس با قرآن در خانه

۱. بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
۲. هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ

درس سوم

سورة حمد / ك

اهداف

- ۱- توانایی روخوانی سورة حمد
- ۲- توانایی خواندن کلمات و عبارات قرآنی دارای حرف «ك»
- ۳- آشنایی با پیام قرآنی درباره نیکوکاران
- ۴- علاقه به خواندن زیبا و آهنگین سورة حمد
- ۵- تقویت علاقه به یادگیری و خواندن مستمر قرآن کریم

روش تدریس و ارزشیابی

جلسه اول

- ۱- آموزش روخوانی سورة حمد : خواندن دسته جمعی آیات سوره از روی لوحه به صورت بخش بخش با اشاره معلم
- ۲- خواندن انفرادی دانش آموزان از روی لوحه با اشاره معلم
- ۳- آموزش نماد « ك » : حرف «ك» را روی تخته بنویسید و از دانش آموزان بخواهید تا آن را بخوانند. آن گاه شکل «ك» را روبه روی «ك» بنویسید و بگویید در کلمات قرآنی حرف «ك» به صورت « ك » نوشته می شود. در این هنگام به این دو حرف اشاره کنید. سپس از دانش آموزان بپرسید شکل « ك » چه صدایی دارد؟ دانش آموزان پاسخ می دهند : ك. آن گاه این شکل را با حرکات کوتاه (َـ ِـ ُـ) نوشته از آنها بخواهید که این ترکیبات را بخوانند.

جلسه اول

درس سوم

آموزش لوحه

سورة حمد را از روی لوحه، با آشنایی معلم بخش بخش بخوانید.

سورة حمد

۱. بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 ۲. الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
 ۳. الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 ۴. مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ
 ۵. إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ
 ۶. اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ
 ۷. صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ
 غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ

ك ك ك ك

اکنون سوره حمد را از تابلو با کتاب گویا گوش کنید و با نشان دادن خط همراه با آن بخوانید.

این با قرآن هر خانه

سوره حمد را از تابلو با کتاب گویا گوش کن و سعی کن شبیه آن بخوانی.

۱۶

* حواشی: که می تواند اگر بعد از دست زدن به این کتاب به آن توجه داشته باشد و بعد از آن دوباره بخواند و در هر خانه دانش آموزان را به این گونه خط خط کند.

تذکر : معلم می تواند نماد جدید را قبل از آموزش سوره یا هنگام رسیدن به کلمه ای که دارای این نماد است تدریس کند.

۴- گوش دادن به قرائت سورة حمد

- بخش قرائت سورة همراه با اشاره کلی معلم به زیر کلمات از روی لوحه و خواندن دسته‌جمعی دانش‌آموزان طبق دستورالعمل (گوش دادن، زمزمه و بلند خواندن)
- خواندن سورة حمد از روی کتاب توسط دانش‌آموزان داوطلب، حتی‌الامکان نزدیک به قرائت پخش شده

تذکر: خوب است در جلسات اولیه هنگام پخش قرائت، معلم از روی لوحه اشاره کند و پس از پیشرفت تدریجی دانش‌آموزان، هنگام پخش قرائت، دانش‌آموزان می‌توانند از روی کتاب خود خط ببرند.

۵- انس با قرآن در خانه: دانش‌آموزان را به انجام تکلیف انس با قرآن در خانه تشویق کنید.

جلسه دوم

- ۱- با پرسش از دانش‌آموزان، از انجام تکلیف انس با قرآن در خانه مطمئن شوید.
- ۲- پخش قرائت سورة حمد و خواندن دسته‌جمعی دانش‌آموزان همراه با خط بردن از روی کتاب
- ۳- پرسش سورة حمد از روی کتاب به صورت انفرادی
- ۴- آموزش لوحه کلمات و عبارات
- خواندن دسته‌جمعی دانش‌آموزان به صورت بخش‌بخش با اشاره معلم از روی لوحه
- خواندن انفرادی دانش‌آموزان از روی کتاب
- ۵- یادآوری انجام تکلیف انس با قرآن در خانه

این عبارات قرآنی را از روی لوحه، با اشاره معلم، بخش‌بخش بخوانید.

عَلَيْكَ صَلَواتُكَ مَلِكِ تَمْلِكُ

۱. وَ إِلَيْكَ أُنَبِّئُنا

۲. وَ أَدْخِلْنا فِي رَحْمَتِكَ

۳. وَ أَلْقِ ما فِي يَمِينِكَ

۴. كَذَلِكَ كِدْنا لِيُوسِفَ

اکنون هر کدام از شما یک سطر از عبارات قرآنی بالا را از روی کتاب خود، بخوانید.

انس با قرآن در خانه

سوردهی حمد را بخوان و تعداد کلمه‌های دارای حرف «ک» را بنویس.

کلمه

جلسه سوم

۱- پرسش از مطالب جلسه قبل

۲- آموزش پیام قرآنی

- خواندن پیام قرآنی و ترجمه آن توسط چند دانش آموز داوطلب
- بحث و گفت‌وگوی دانش‌آموزان درباره معنا و تصاویر پیام، در گروه‌های دو یا سه نفره
- ارائه نتایج بحث و گفت‌وگو توسط دو یا چند گروه به کلاس

انتظار می‌رود دانش‌آموزان به این نکات اشاره کنند :

- نمونه‌ای از کارهایی را که خداوند دوست دارد، نام ببرند.
- خداوند انسان‌هایی را که کار خوب می‌کنند، دوست دارد.
- به کارهایی که خداوند دوست دارند آنها انجام دهند، اشاره کنند و ...

۳- خواندن عبارات قرآنی از روی کتاب: دانش‌آموزان هر کدام یک سطر از عبارات را می‌خوانند.

تذکر: در این مرحله خواندن به صورت آرام و شمرده یا حداقل به صورت بخش‌بخش قابل قبول است. دانش‌آموزان با تمرین بیشتر، به تدریج به سطوح بالاتر توانایی خواندن دست می‌یابند.

با کمک تصویر درباری این پیام قرآنی با هم گفت و گو کنید، و بگویید نیکوکاران چه کسانی هستند.

راهنمای ترجمه: به منظور ارتقای سواد قرآنی و تقویت

مهارت شما در ترجمه عبارات، برخی از کلمات معنا شده است. این ترجمه‌ها، ویژه معلمان گرامی است تا با مفاهیم عبارات قرآنی بیشتر آشنا شوند.

إِنَّا = إِنْ + نَا : قطعاً ما

نَرَاكَ = نَرَى + كَ : می‌بینیم تو را

كَذَلِكَ : این چنین

نَجْزِي : پاداش می‌دهیم

أَحْسِنُوا : نیکی کنید

لَقَدْ : قطعاً

أَحْسَنِ تَقْوِيم : نیکوترین ساختار، بهترین آفرینش

جلسه چهارم

۱- پرسش از مطالب جلسه قبل

۲- خواندن عبارات قرآنی از روی کتاب

الف) به منظور انجام این تمرین ابتدا ترکیب‌هایی مانند «یا صاحب الزمان» یا «سید الشهداء» را روی تخته بنویسید و از دانش‌آموزان بخواهید که آنها را بخوانند. سپس در حالی که توضیح می‌دهید در این ترکیب‌ها، برخی از حروف ناخوانا هستند، حرکت قبل از حروف ناخوانا را به علامت حرف خوانای بعد از آنها با فلش متصل می‌کنید.

ب) هر کدام از دانش‌آموزان یک سطر از عبارات را می‌خوانند.

راهنمای ترجمه: همان طور که در جلسه قبل تذکر داده شد، راهنمای ترجمه ویژه معلم و برای افزایش آشنایی او با مفاهیم عبارات قرآنی است.

اجْتَنِبُوا : اجتناب کنید، دوری کنید
ها : آن، او
سحاب : ابرها

تین : انجیر
تَلَوْ : تلاوت می‌کنیم، می‌خوانیم
ثُيِّرُ : به حرکت درمی‌آورد

وَ (واو قسم) : سوگند به
نِعَمَ : چه خوب
ریاح : باده‌ها

ج) از دانش‌آموزان بخواهید که عبارات این فعالیت را در گروه خود ابتدا بخوانند و پس از مشخص کردن محل اتصال، فلش مربوط را در کتاب خود رسم کنند.

۱. وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ
۲. فَنِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ النَّصِيرُ
۳. يٰۤاَيُّهَا الَّذِي نَشْكُو عَلَيْكَ بِالْحَقِّ
۴. اَللّٰهُ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَّاحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا

۳- ارزش‌یابی مستمر و ثبت امتیازات مثبت دانش‌آموزان در دفتر ثبت فعالیت‌ها با توجه به مطالب مربوط در بخش اول کتاب

۴- یادآوری انجام تکلیف انس با قرآن در خانه

فعالیت: این عبارات قرآنی را بخوانید و در جای مناسب فلش بگذارید.

۱. وَهَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ
۲. فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ

